

<https://doi.org/10.62837/2026.1.30>

TOFİQ ƏBDULHƏSƏNLİ
Filologiya elmləri doktoru, Professor

QLOBALLAŞAN DÜNYADA AZƏRBAYCAN DİLİNİN SAFLIĞININ QORUNMASI ƏSAS VƏZİFƏLƏRDƏNDİR.

*Azərbaycan dili çox zəngin dildir. Bu gün 50 milyondan çox insan üçün
Azərbaycan dili ana dilidir. Ancaq təmiz, saf, ədəbi Azərbaycan dilinin
qoruyucuları bizik - müstəqil Azərbaycan dövləti. Mən azərbaycanlıların
yaşadıqları müxtəlif bölgələrdə vəziyyətlə müntəzəm surətdə olaraq tanış oluram,
diqqətdə saxlayıram, lazımi tədbirlər görürəm.*

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Açar sözlər: *qloballaşma, Azərbaycan dili, dil mənzərəsi, dil siyasəti, problemlər, əsas vəzifələr.*

Keywords: globalization, Azerbaijani language, language landscape, language policy, problems, main tasks.

Ключевые слова: Глобализация, азербайджанский язык, языковой ландшафт, языковая политика, проблемы, основные задачи.

Qloballaşma həyatın ən müxtəlif sahələrini əhatə edən elə bir universal prosesdir ki, min illər boyu bir-birindən bu və ya digər dərəcədə təcrid olunmuş, parçalanmış və diferensiallaşmış hadisələri: milli, yaxud regional xüsusiyyətləri, vərdisləri, kompleksləri çağdaş texnologiyaların güclü təsiri altında görünməmiş bir sürətlə bir-birinə yaxınlaşdırır. Bunun nəticəsində qloballaşma çoxşaxəli əlaqələrlə səciyyələnən iqtisad

i-siyasi və mənəvi-ideoloji bütövlük yaratmaqla müxtəlifliyə sədd çəkərək dünyada baş verən hadisə və prosesləri vahid məcraya salır. Əslində orta əsrlərin sonu yeni dövrün əvvəllərindən başlanan, lakin XX əsrin ortalarından etibarən daha da sürətlənən qloballaşmanın əsas göstəricisi bütün dünyanı əhatə edən çoxşaxəli integrasiya və ya beynəlxalq ünsiyyət-kommunikasiya ehtiyacıdır.

Qloballaşan dünyada Azərbaycan dilinin taleyi, təbiidir ki, hər bir vətəndaşımızı milli təəssübkeşlik baxımından dərinlən düşündürən taleyüklü məsələdir. Azərbaycan dili dövlət dilləri, yaxud milli dillər qrupuna aid olub həmin dillər üçün səciyyəvi olan bir sıra əlamətləri özündə əks etdirir. Kifayət qədər qədim və zəngin şifahi və yazılı nitq mədəniyyətinə malik olan Azərbaycan dili XX əsrin

əvvəllərindən dövlət dili olsa da, onun milli dil və ya müstəqil bir millətin dili kimi formalaşma tarixi orta əsrlərin sonu yeni dövrün əvvəllərindən başlayır. Elə həmin mərhələdən etibarən bir sıra qonşu xalqlar: ermənilər, gürcülər, Dağıstan xalqları və s. regionun regional ünsiyyət vasitəsi olaraq Azərbaycan dilindən istifadə etmişlər. Lakin ölkənin müxtəlif xanlıqlara parçalanması, XIX əsrin əvvəllərində Şimalının Rusiya, Cənubunun isə İranın tərkibinə daxil edilməsi nəticəsində şimalda rus, cənubda isə fars dili yayılmağa, millətin dili sıxışdırılmağa məruz qalmışdır, bir neçə dəfə əlifbası dəyişdirilmişdir. Bununla belə Azərbaycan dili dövlət dili olaraq formalaşmış, dünya azərbaycanlılarının ümumi ünsiyyət vasitəsi kimi inkişaf etmişdir.

Ölkəmizdə dil siyasətinin formalaşdırılması, ana dilinin dövlət dili kimi tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi və dünya azərbaycanlılarının ünsiyyət vasitəsinə çevrilərək milli həmrəyliyin göstəricisi kimi beynəlxalq aləmdə rolu və nüfuzunun yüksəlməsi Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illik yubiley yığıncağındakı çıxışında Prezidenti İlham Əliyev demişdir: “Görürəm ki, bəzi yerlərdə bizim ədəbi dilimiz digər ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar arasında itirilir. Daha çox məişət dili kimi istifadə olunur, xarici kəlmələrlə dolu olur. Ona görə biz öz dilimizi qorumasaq, dilimizi təmiz, saf saxlamasaq, onda yavaş-yavaş dilimizi itirə bilərik. Hər bir millət, hər bir xalq üçün onun Ana dili onun milli mənsəbiyyətinin əsas amilidir və bu istiqamətdə bütün ictimai fəallar, bütün ictimaiyyət bir nöqtəyə vurmalıdır”.¹

Bu gün müstəqil Azərbaycan Respublikasında möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurlu dil siyasəti həyata keçirilir. Dil siyasətinin prinsipləri imkan verir ki, ana dilimizin, eləcə də digər dillərin sərbəst və bərabər inkişafı təmin olunsun, bu istiqamətdə ünvanlı proqramlar həyata keçirilsin. Bu baxımdan dövlətimizin dil siyasəti ana dilimizin inkişafı və kommunikativ enerji resurslarının potensialını təşkil edən bütün komponentlərin həyata keçirilməsi üçün münəbit şərait yaradır.

Bu baxımdan “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı”nın hazırlanıb Azərbaycan Prezidentinin 2013-cü il 9 aprel tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilməsi çox mühüm tarixi hadisədir.

Azərbaycan dilinin qloballaşan dünyadakı taleyi müxtəlif müəyyən və qeyri-müəyyən şərtlərlə bağlı olsa da, ən azı üç istiqamətdə tədbirlərin həyata keçirilməsi öz zəruriliyini göstərir.

Azərbaycan Respublikası daxilində Azərbaycan dilinin dövlət dili olaraq inkişafının təmin edilməsi əsas vəzifələr sırasındadır.

Dünya azərbaycanlıları arasında bu dilin əsas ünsiyyət vasitəsi kimi ədəbi-normativ keyfiyyətdə yayılmasının təmin olunması da görülməli işlərdəndir.

Dünyada Azərbaycan dilinə marağın gücləndirilməsi barədə də düşünməliyik. Əslində, biri digəri ilə sıx bağlı olan bu məsələlərin hər birində

Azərbaycan dilinin müvafiq şəkildə mövqeyinin möhkəmləndirilməsi üçün zəruri şərtlər də mövcuddur ki, buraya, birinci növbədə, əhali potensialı, xalqın intellektual-mədəni imkanları və müstəqil Azərbaycan dövlətinin kifayət qədər mükəmməl dil siyasəti daxildir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev xüsusi olaraq vurğulamışdır ki, “Azərbaycan dilinin saflığının qorunması hər bir Azərbaycan vətəndaşının işi olmalıdır. Yəni, dövlət, alimlər, dilçilər, yazıçılar, şairlər, jurnalistlər, siyasətlə məşğul olanlar bu məsələyə çox böyük diqqət verməlidirlər”.¹

Dövlət müstəqilliyimizin bərpasından sonra Azərbaycan Respublikası dövlət dilinin həm ölkə daxilində, həm də ölkədən kənardə istifadəsi miqyasənən genişləndirilməsi və dilçiliyimizin tərəqqisi üçün hərtərəfli siyasi-ideoloji imkanlar yaratmışdır. Qloballaşma açıq şəkildə tələb edir ki, həmin imkanlardan faydalanmaqla ölkəmizdə və xaricdə Azərbaycan dilinin daha geniş istifadəsi, onun ictimai, siyasi və mədəni-intellektual nüfuzunun təmin edilməsi ilə bağlı məqsədyönlü tədbirlər reallaşdırılsın.

Şübhəsiz ki, qloballaşan dünyada Azərbaycan dil məlum maneələr, yaxud problemlərlə qarşılaşacaqdır, ancaq buna rəğmən təkmilləşmə istiqamətində də geniş imkanlar açacaqdır. Professor F.Veysəlli yazır: “Azərbaycan dilinin sabahı qloballaşmanın vüsətindən asılıdır. Biz nə qədər çalışsaq da, dünyada gedən iqtisadi, mədəni, geosiyasi təmərküzləşmənin dilə təsirinin qarşısını almaqda acizik (9, s. 16).

Bütün bunlarla yanaşı, son illərin inkişaf yolunun təcrübəsi göstərir ki, digər sahələrdə olduğu kimi, ana dilimizin öyrənilməsi və tətbiqi sahəsində də hələ görüləsi işlər çoxdur. Ölkəmizin orta, orta ixtisas və ali məktəblərində Azərbaycan dilinin müasir dünya standartlarına, milli-mədəni inkişaf tariximizin tələblərinə cavab verən tədrisi işinin təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin rektoru, professor Ədalət Muradov “Xalq qəzeti”ndə çap olunan məqaləsində yazır: “ Fikrimizcə, Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan dili ilə bağlı söylədikləri məhz Azərbaycan dilində təhsilə diqqəti artırmağı tələb edir. Bu baxımdan Azərbaycan dilində təhsil milli kimliyin, intellektual suverenliyin və dayanıqlı inkişafın əsas dayaqlarından biri kimi səciyyələndirilir. Bu məsələ təkcə dil seçimi deyil, dövlətçilik və strateji inkişaf məsələsidir”.⁸

Bununla yanaşı kütləvi informasiya vasitələrində, rəsmi yazışmalarda, kargüzarlıq və başqa sahələrdə Azərbaycan ədəbi dilinin normalarına yetərinə əməl edilməməsi də aktual problemlərdən biri kimi özünü göstərir. “Bu normasəzləq adı hal alməodər, normasəzləq onlar üçün normaya zəvriilmədir” (6, s.1). Azərbaycan dilinin reklam işində istifadəsində ciddi qüsurlara, nöqsanlara rast gəlinir. Kəskin tənqidlərə baxmayaraq, reklam vasitələrinin hazırlanmasında bir çox hallarda xarici dillərə əsassız olaraq üstünlük verilir. Şəhər və qəsəbələrimizin görkəminə xələl gətirən xarici dilli lövhələr gənc nəslin azərbaycançılıq ruhunda tərbiyəsinə mənfi təsir göstərir. Kino və televiziya ekranlarında dublyaj edilmiş ekran əsərlərinin

tərcümə səviyyəsi olduqca aşağıdır. Eyni zamanda, xaricdə yaşayan soydaşlarımızın Azərbaycan dili dərsləkləri, tədris vəsaiti, ana dilində elmi və bədii ədəbiyyat, mətbuat və sair ilə təmin olunması qənaətbəxş deyildir.

Qloballaşma şəraitində dövlət dilinin inkişaf etdirilməsi, onun məzmununun zənginləşdirilməsi, təbii problemlərinin aradan qaldırılması olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Əslində çağdaş dövrümüzə qədər milli ədəbi dilimiz keşməkeşli və uzun bir tarixi inkişaf yolu keçmiş, təkmilləşmiş, Azərbaycan xalqının intellektual potensialını öz canına hopdura bilmişdir. Bəzən belə bir sualla qarşılaşırıq ki, dil nə qədər inkişaf edib? Əlbəttə, bu elmi məntiqə sığmayan sualdır. Çünki obyektiv gerçəklikdir ki, insan təfəkkürü nə qədər inkişaf edib, dilin inkişafı da elə o qədərdir. Yəni «təfəkkürüstü dil» deyilən bir şey yoxdur. Ədəbi dil yerli dil üzərində qurulur və sonrakı yaşam tarixini irəliyə doğru yönəldir. Bu da faktıdır ki, ədəbi dil dildaxili və dilxarici faktorların mərkəzində yer alır. Bu qarşılıqlı fonda ədəbi dil ümumxalq dilindən əlini üzmədən yetişir və dövrdən-dövrə, mərhələdən-mərhələyə adlayır. Beləliklə, Azərbaycan ədəbi dili mürəkkəb bir tarixi prosesin nəticəsi olaraq mükəmməl imkanlara malikdir. Prof. Bəkir Çobanzadə də yazırdı ki, “Dürlü çağlarda insanın yeyəcəyi nasıl dəyişiyorsa, dilə olan ehtiyacı da öylə dəyişiyor, dürləniyor” (4, s.214).

Hazırda planetimizdə müşahidə olunan qloballaşma şəraitində xalqların sözlü (verbal) və sözsüz (nonverbal) ünsiyyətdə bulunması vacib amil kimi bəşəriyyət qarşısında duran mühüm məsələlərdəndir. Rəsmi danışıqlardan tutmuş fərdlərarası ünsiyyətə qədər insanların fəaliyyəti canlı, əsasən şifahi, amma məsafəyə daha çox yazılı formada reallaşan ünsiyyətdə dil aparıcı silah rolunda çıxış edir. Hədəfə dəymək üçün daha yığcam və daha çevik danışmaq kommunikantlardan zəngin dünyagörüşü, dərin bilik və yaradıcılıq tələb edir. Bu gün ən müasir sayılan texnoloji yenilik belə dil qədər önəmli ola bilmir, çünki bütün texnoloji yeniliklərin xalqların məişətinə tam daxil olması üçün xüsusi metadilə ehtiyacı var.

Dilimizin qorunması, saflığının təmin olunması və inkişaf etdirilməsi istiqamətində qarşıda duran vəzifələrin həyata keçirilməsində terminologiya fəaliyyəti mühüm missiya daşıyır. Belə ki, əvvəllər Azərbaycanda terminoloji mühiti həm dövlət, həm də ictimaiyyət tərəfindən nəzarətdə saxlamaq mümkün idi. Bunun da bir sıra səbəbləri var idi. Həmin vaxtlar xarici dillərdən Azərbaycan dilinə tərcümə olunan çap materiallarının sayı çox deyildi, tərcümə prosesi ciddi şəkildə nəzarətdə idi və ölkə daxilində çap olunan materiallar da müxtəlif səviyyəli ekspertizadan keçirilirdi. Digər tərəfdən, televiziya, radioda və başqa kütləvi informasiya vasitələrində verilən materiallar digər tələblərlə yanaşı, həm də terminoloji tələblərə cavab verməli idi. Amma son zamanlar ölkəmizdə xarici ölkələrə məxsus KİV-in geniş yayılması, ən başlıcası, internetin cəmiyyətin müxtəlif sferalarına sürətlə nüfuz etməsi, insanların müxtəlif bilik sahələrinə aid məlumatlardan istifadə etməsi nəticəsində azərbaycandilli terminoloji mühiti

nəzarətdə saxlamaq çox çətin məsələyə çevirib. Belə bir şəraitdə dilin terminoloji bazasını yad sözlərdən qorumaq, inkişaf etdirmək, bütün dünya azərbaycanlılarının müraciət etmək imkanı olan bir onlayn resurslar yaratmaq, yeni termin yaradıcılığı prosesinə virtual məkanın imkanlarından istifadə etməklə interaktiv forumlar vasitəsilə geniş ictimaiyyəti cəlb etmək və s. mühüm vəzifələrdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm İlham Əliyevin: AMEA-dakı çıxışına diqqət yetirək: “On il ərzində lazımı tədbirlər görüldü ki, biz dilimizi kənar kəlmələrdən qoruya bilək. Amma yenə də oradan-buradan eşidirəm, - həm televiziyalarda, həm yazılı mediada, həm bəzi insanların çıxışlarında, - buna heç bir gərəkdir yoxdur. Yəni, biz xalq kimi, millət kimi öz dilimizi qorumasıq, onda yavaş-yavaş bizim milli kimliyimiz də sarsıla bilər”.¹

Cəmiyyətin bir çox fəaliyyət sahələrinə nüfuz edən qloballaşmanın dilə birbaşa təsir dairəsi onun leksik səviyyəsi ilə bağlıdır. Leksikanın əsas və ən fəal bölmələrindən biri olan terminologiya elmi-texniki tərəqqi, qloballaşma ilə əlaqədar dəyişir, yeniləşir. Beynəlxalq aləmə, Avropaya birbaşa çıxış dilin bütün səviyyələri ilə yanaşı, terminologiyaya da təsir göstərir. Məlumdur ki, elmi dili mütəxəssislər inkişaf etdirir və bir elmi dil vahidi çox asanlıqla başqa dilə keçərək orada inkişaf edə bilər. Lakin ilk növbədə, elmi dil vahidləri Azərbaycan dilinin daxili imkanları hesabına olmalıdır. Elmitexniki tərəqqi, ictimai-siyasi həyatın inkişafı terminologiya fəsiləsinə olaraq dəyişməsinə və inkişafına təsir göstərir.

Qloballaşma, hər eyni zamanda, beynəlxalq cəmiyyətin durmadan miqyaslanmasına tələb edir ki, bu da insanlar arasında ən mühüm cəmiyyət vasitəsi olan dilin təbiətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. Bu gün dünyada mövcud olan yəzlərlə dildən yalnız bir neçəsi beynəlxalq statusa və ya nüfuzla malikdir ki, bunlar ingilis, fransız, alman, ispan, Çin, ərəb, rus və s. dillərdir. Həmin dillərin izərisində isə ingilis dilinin xüsusi mövqeyi vardır. Məsələn dünyada, o cümlədən də Azərbaycanda ingilis dilinin nüfuzunun sürətlə artması müşahidə olunur.

Beynəlxalq cəmiyyət modellərinin, əcnəbi dillərin, xüsusilə ingiliscənin Azərbaycan dilinin quruluşuna bu və ya digər dərəcədə təsir etməsidir. Qloballaşmanın faktoru beynəlxalq kommunikativ funksiyaları uğurla yerinə yetirən ingiliscənin milli dillərə, o cümlədən Azərbaycan dilinə təsir dairəsi də bu gün göz önündədir. Vaxtilə klassiklərimizin dilinə nüfuz etmiş ərəb-fars sözləri necə dilimizdə anlaşılmazlıq yaratmışsa, bu gün ingilis dilli terminologiya dilimizə daxil olması da eyni mənzərəni xatırladır. Bəzən elmi, yaxud elmi-publisistik əsərləri, rəsmi üslubda yazılmış mətnləri oxuyarkən Avropa mənşəli sözlərin ağırlığından (hətta yazılı nitqin normalarına əməl olunmadan belə!) anlamaq olmur. Belə sözlərin lüğətlərdə də yer almasında sistematiklik yoxdur: ona görə də bu gün orfoqrafiya lüğəti ilə bağlı müzakirələrdə haqlı olaraq bu məsələ mübahisə obyektinə çevrilmişdir. Qloballaşmanın dilimizə olan təsiri ilə bağlı bir faktı diqqət yetirək.

Azərbaycan Respublikasının mərkəzdən kənar bölgələrində, məsələn, bir kəndində müasir tipli böyük bir mağaza açılıb üzərinə “supermarket” yazılırsa, buna tamamilə təbii baxmaq lazım gələcəkdir. Hətta həmin kəndin xüsusilə yaşlı əhalisi onu bir müddət köhnə adət ilə “dükan” adlandırırsa belə... Çünki qloballaşma milli dillərə və ümumən mədəniyyətlərə, birinci növbədə, paradokslarla daxil olur, ziddiyyətlər, görünən və ya görünməyən qarşıdurmalar yaradır. Mahiyyət isə bundan ibarətdir ki, qlobal olan hadisə milli və ya regional olan qədər insan üçün maraqlı və ya cəlbedicidir. Hələ orta əsrlərdə öz mifologiyaları, dini inancları olan müxtəlif xalqlar, etnoslar islam dinini, yaxud dünyagörüşünü, yaxud da mədəniyyətini məmnuniyyətlə qəbul edib ümumi bir supermilli və ya superetnik dünya yaratmadılarmı? Bununla belə türk türklüyündə, iranlı iranlılığında, qafqazlı qafqazlılığında qalmadı mı?.. Onda düşünmək olar ki, planetimizdə formalaşmaqda olan monomədəniyyət bütün dünyanı məhvə doğru aparır demək lazımı qədər əsaslandırılmamış mülahizədir.

AMEA- nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun şöbə müdiri, dosent Vəfa Abdullayeva-Nəbiyeva “Xalq qəzeti”ndə çap etdirdiyi məqalədə yazır ki, “Nəticə etibarilə, Prezident İlham Əliyevin müsahibəsində Azərbaycan dili məsələsi təkcə filologiya və ya mədəni problem kimi deyil, strateji təhlükəsizlik, milli kimlik və dövlətçilik məsələsi kimi təqdim olunur. Dövlət başçısının “Azərbaycan dilini qorumaq hər birimizin vəzifəsidir” fikri bu məsələnin ümumilli məsuliyyət daşdığını göstərir. Dilin qorunması tarixi yaddaşın, milli psixologiyanın, diaspor siyasətinin və gələcək nəsillərin intellektual-mədəni formalaşmasının əsas şərti kimi dəyərləndirilir. Bu yanaşma müasir sosiolinqvistik, linqvokulturologiya və dil ideologiyası nəzəriyyələri ilə tam səsleşir və Azərbaycan dil siyasətinin elmi-fəlsəfi əsaslarını sistemli şəkildə ortaya qoyur”.¹⁰

Azərbaycan xalqı hez zaman dünyaya qovucumaqdan, yaxud beynəlxalq integrasiyadan imtina etməmişdir. Əsrlər boyu dilimizdə olmuş çoxsaylı ərəb, fars, Avropa sözləri, habelə, bu gün uğurla yürüdülmən dil siyasəti də bunun əyani sübutudur. Vaxtilə dilimizə daxil olmuş leksik vahidlər o sözlərdir ki, bütün xalqlar üçün səciyyəvi olan məicət-etnoqrafiya həyatına aid olan anlayışlara deyil, intellektual- elmi idrak sahələrini əhatə edir ki, bu da Azərbaycan türklərinin ictimaiyyəti dəyərlərə hez vaxt biganə qalmadıqlarına və bundan sonra da biganə olmayacaqlarına göstərir. Bizcə, Dövlət Proqramı da xalqımızın qloballaşma cəraitindəki tarixi maraqlarına və gələcək perspektivlərini upurla əks etdirir.

Beləliklə, bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, qloballaşan dünyanın yeni çağırışlarına müsbət cavab verən müstəqil Azərbaycan dövlətinin dil siyasəti Azərbaycan dilinin zənginləşməsi və tətbiqi imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində aparılan işlərin yeni səviyyəyə yüksəldilməsinə çoxşaxəli imkanlar yaradır. Bu gün informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə şərtlənən və həyatın bütün sahələrinə nüfuz edən qloballaşma prosesi yeni dönmədə dövlət dilinin inkişaf

strategiyası haqqında daha ciddi düşünmək məsuliyyətini ortaya çıxarmaqla bu sahədə aparılan islahatlara öz dəyərli töhfəsini verəcəkdir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. İlham Əliyev AMEA-nın 80 illik yubiley yığıncağında çıxışı, "Xalq qəzeti" 4 noyabr 2025-ci il, səh.3 <https://president.az/az/articles/view/70464>
2. Abdullayev N. Nitq mədəniyyətinin əsasları. Bakı: Nurlan, 2013
3. Cəfərov N. Heydər Əliyev və Azərbaycan dili / "Azərbaycan müəllimi" qəzeti, 18 aprel 2008, №14, səh. 4
4. Çobanov M. Azərbaycan dilinin tətbiq sahəsinin müasir problemləri. Bakı, 2013
5. Çobanzadə B. Seçilmiş əsərləri. IV cild. Bakı: Şərq-Qərb, 2007
6. Əbülfəsli T., Zülfüqarlı T., Rzai A. Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti. Bakı: ADİU, 2014
7. Hacıyev T. Dil ədalətə xidmət edir, ədalət də dilin keşiyini çəkir. / "Ədəbiyyat" qəzeti, iyun 2012, səh.1-2
8. Xudiyev N. Heydər Əliyev və Azərbaycan dili. Bakı: Təhsil, 1997
9. Muradov Ə.C "Xalqımızın sabahı təhsil və elmdə formalaşır", adlı məqalə "Xalq qəzeti", 10 yanvar 2026-cı il, səh. 3
10. Veysəlli F. Ana dili: Azərbaycan dili efirdə. Bakı, 2012
11. Vəfa Abdullayeva-Nəbiyeva "Azərbaycan dili, milli kimlik və dövlətçilik məfkürəsi" adlı məqalə "Xalq qəzeti", 17 yanvar 2026-cı il, səh.6
12. <http://www.president.az/articles/>
13. <http://www.anl.az>

Tofiq Əbdülhəsəni

Filologiya elmləri doktoru, professor

Qloballaşan dünyada Azərbaycan dilinin saflığının qorunması əsas vəzifələrdəndir.

XÜLASƏ

Məqalədə qloballaşan dünyada Azərbaycan dilinin qarşısında dayanan vəzifələrdən və əsas problemlərdən bəhs olunur. Burada birinci növbədə qloballaşmanın məzmunu və dövlətçilik strategiyasına olan təsir dairəsi haqqında məlumat verilir. Qloballaşmanın dünya dil mənzərəsində yaratdığı effekt və onun milli dillərə nüfuz etməsi haqqında danışılır. Qeyd olunur ki, qloballaşma şəraitində dövlət dilinin inkişaf etdirilməsi, onun məzmununun zənginləşdirilməsi, tətbiqi problemlərinin aradan qaldırılması olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu gün uğurla yürüdülmən dil siyasətinin prinsipləri imkan verir ki, ana dilimizin, eləcə də digər dillərin sərbəst və bərabər inkişafı təmin olunsun, bu istiqamətdə ünvanlı proqramlar həyata keçirilsin. Bu baxımdan dövlətimizin dil siyasəti ana dilimizin

inkişafı və kommunikativ enerji resurslarının potensialını təşkil edən bütün komponentlərin həyata keçirilməsi üçün münabit şərait yaradır. Qloballaşmanın nəticəsi olaraq beynəlxalq ünsiyyət modellərinin, əcnəbi dillərin, xüsusilə ingiliscənin Azərbaycan dilinin quruluşuna bu və ya digər dərəcədə təsiri qeyd olunur. Qloballaşmanın faktoru beynəlxalq kommunikativ funksiyanı uğurla yerinə yetirən ingiliscənin milli dillərə, o cümlədən Azərbaycan dilinə təsiri məsələsinə də toxunulur. Məqalədə göstərilir ki, Azərbaycan dilinin qloballaşan dünyadakı taleyi müxtəlif müəyyən və qeyri- müəyyən şərtlərlə bağlı olsa da, bir sıra stiqlətlərdə tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir. Araşdırmada Dövlət Proqramına əsasən, qarşıda dayanan əsas vəzifələr, mövcud problemlərin həlli yolları, dilimizin qorunmasına yönəlmiş məsələlər haqqında geniş söz açılır. Mövzu üzrə müvafiq elmi ədəbiyyatlara istinad olunur və mübahisəli məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılır.

Тофиг Абдулгасанли

Доктор филологических наук, профессор

**Сохранение чистоты азербайджанского языка в период
глобализации является одной из основных обязанностей.**

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются задачи, стоящие перед азербайджанским языком в условиях глобализирующегося мира, а также основные проблемы, с которыми он сталкивается. В первую очередь даётся информация о сущности глобализации и сфере её влияния на государственную стратегию. Рассказывается об эффекте, который глобализация оказывает на мировую языковую картину, и о её проникновении в национальные языки. Отмечается, что в условиях глобализации развитие государственного языка, обогащение его содержания и устранение проблем, связанных с его применением, имеют чрезвычайно важное значение. Принципы успешно реализуемой сегодня языковой политики позволяют обеспечить свободное и равноправное развитие как родного языка, так и других языков, а также осуществлять в этом направлении адресные программы. В этом контексте языковая политика нашего государства создаёт благоприятные условия для развития родного языка и реализации всех компонентов, составляющих потенциал его коммуникативных энергетических ресурсов.

В результате глобализации отмечается влияние международных моделей общения и иностранных языков, особенно английского, в той или иной степени на структуру азербайджанского языка. Также затрагивается вопрос влияния английского языка, успешно выполняющего функцию международного общения, на национальные языки, в том числе на азербайджанский язык.

В статье подчёркивается, что, несмотря на то что судьба азербайджанского языка в глобализирующемся мире зависит от различных определённых и

неопределённых условий, существует необходимость реализации ряда мер по нескольким направлениям. В исследовании на основе Государственной программы подробно рассматриваются основные задачи, стоящие перед обществом, пути решения существующих проблем, а также вопросы, направленные на защиту и сохранение языка. Приводятся ссылки на соответствующую научную литературу по теме и проводится обмен мнениями по спорным вопросам.

Tofiq Abdulhasanli
Doctor of Philological Sciences, Professor

PRESERVING THE PURITY OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE IN A GLOBALIZING WORLD IS ONE OF THE MAIN TASKS

SUMMARY

The article discusses the tasks and main problems facing the Azerbaijani language in a globalizing world. It first provides information about the content of globalization and its scope of influence on statehood strategy. It talks about the effects globalization has created in the world's linguistic landscape and its impact on national languages. It is noted that in the context of globalization, the development of the state language, the enrichment of its content, and the elimination of its implementation problems are of great importance. Today, the principles of successfully implemented language policy allow for the free and equal development of our mother tongue as well as other languages, and for the implementation of targeted programs in this direction. In this regard, our state's language policy creates a favorable environment for the development of the mother tongue and the implementation of all components that constitute the potential of communicative energy resources. As a result of globalization, it is noted that models of international communication, foreign languages, especially English, influence the structure of the Azerbaijani language to some extent. The factor of globalization also touches on the issue of the influence of English, which successfully fulfills the international communicative function, on national languages, including Azerbaijani. The article indicates that although the fate of the Azerbaijani language in a globalizing world is associated with various certain and uncertain conditions, it is necessary to implement measures in several areas. The study discusses, based on the State Program, the main tasks ahead, ways to solve existing problems, and issues aimed at preserving our language. Relevant scientific literature on the subject is referenced, and discussions are conducted around controversial issues.

Rəyçi: professor Maarifə Hacıyeva

